Prof. dr hab. Tomasz M. Gruszecki
profesor emerytowany
Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie

Recenzja
rozprawy doktorskiej mgr Aleksandry Haska pt. „ Ocena możliwości zwiększenia zainteresowania użytkowaniem ras rodzimych zwierząt poprzez produkty identyfikowane na rynku" wykonanej pod kierunkiem dr hab. Elżbiety Martyniuk

Dostrzegając realne niebezpieczeństwo znacznego zmniejszenia bioróżnorodności w świecie zwierząt, współczesny człowiek podejmuje rozliczne działania, które mogą powstrzymać to niekorzystne zjawisko. Widocznym przejawem wspomnianych poczynań było przyjęcie w 1992 roku, przez społeczność międzynarodową, Konwencji o Różnorodności Biologicznej, w ramach której rok później opracowano i wdrożono Światową Strategię Zasobów Genetycznych Zwierząt Gospodarskich. Polska czynnie włączyła się we wspomniane działania, chroniąc rodzime rasy zwierząt gospodarskich przed niebezpieczeństwem wyginięcia, które dotknęło wiele populacji w różnych rejonach Świata. W naszym kraju wprowadzono do realizacji programy hodowlane ochrony zasobów genetycznych poszczególnych populacji. Zawierają one informacje o historii konkretnej rasy, uzasadnienie potrzeby jej ochrony, precyzują cele i harmonogram działań oraz określają zasady i metody pracy hodowlanej, wskazując organizacje odpowiedzialne za ich realizację.

Cały szereg publikatorów naukowych jak i popularno-naukowych szeroko propaguje ideę utrzymywania bioróżnorodności wśród zwierząt gospodarskich, zwracając uwagę na potrzebę finansowego wspierania takich działań. Stosunkowo rzadko spotkać można propozycje rozwiązań tego problemu a wskazywanie jedynie środków z poszczególnych pakietów Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich jest niestety niewystarczające. Należy bowiem pamiętać, że rozwiązanie takie nie będzie możliwe w dłuższym przedziale czasowym.

Uwzględniając powyższe, w pełni zgadzam się z poglądem Autorki, wyrażonym w ostatnim akapicie rozdziału „Wstęp" cyt. „Osiągnięcie poprawy opłacalności użytkowania

ras rodzimych w oparciu o rozwój i wzmocnienie rynku produktów od nich pochodzących jest najbardziej obiecującym i trwałym rozwiązaniem, ...". Stwierdzenie to uznaję za właściwie sformułowaną hipotezę badawczą której rozwinięcie będzie tym bardziej wartościowe bo wykonane pod nadzorem dr hab. Elżbiety Martyniuk która jest wybitnym znawcą zagadnień ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich rozpatrywanych w skali nie tylko naszego kraju ale całego Świata.

Niniejszym wyrażam pogląd, że podjęcie badań, których celem była analiza łańcucha produkcji żywności z surowców pochodzących od zwierząt gospodarskich ras rodzimych, jest w pełni uzasadnione.

Tytuł pracy odzwierciedla koncepcję całej dysertacji, przy czym przy publikowaniu w wydawnictwie zachęcałbym rozważyć jego skrócenie,

W literaturze przedmiotu problematyka ta jest co najmniej skromna szczególnie w odniesieniu do realiów krajowych. Novum w ocenianej dysertacji stanowi kompleksowe podejście do zagadnienia, bowiem analizą objęto hodowców, producentów, przetwórców, sprzedawców i konsumentów.

Takie ujęcie problemu sprawia, że wyniki mogą mieć znaczącą wartość aplikacyjną, co uznaję za duży plus ocenianej pracy.

Dysertacja doktorska przedstawiona mi do oceny liczy łącznie 261 stron, w tym 64 tabele, 48 wykresów i 8 rycin zamieszczonych w tekście pracy także 10 tabel w aneksie oraz 2 streszczenia w języku polskim i angielskim. Na całość opracowania składa się łącznie dziesięć rozdziałów. Nie wnoszę zastrzeżeń do układu pracy, który tworzy logiczną całość i skonstruowany został w sposób umożliwiający zapoznanie się z wszystkimi jej szczegółami.

Dwa pierwsze rozdziały „Wstęp" i Cel pracy", zredagowane w sposób syntetyczny, sygnalizują czytelnikowi problematykę dysertacji, jasno formułując wspominaną wcześniej hipotezę badawczą oraz cel badań, ze szczegółowym określeniem zakresu poszczególnych analiz. Nie wnoszę uwag do omawianych sprecyzowań.

W rozdziale „Przegląd literatury" liczącym 70 stron, bardzo szczegółowo przedstawiono i omówiono zagadnienia związane z tematyką dysertacji. Opisano rolę i znaczenie ras rodzimych będących elementu bioróżnorodności ekosystemów rolnych, scharakteryzowano rodzime rasy zwierząt gospodarskich, przeanalizowano przyczyny zmniejszania liczebności tych populacji oraz metody i programy ich ochrony. W rozdziale omówiono również zagadnienia związane z żywnościowymi produktami lokalnymi, regionalnymi, tradycyjnymi, ekologicznymi i funkcjonalnymi. Treść oparto o właściwie dobrane tematycznie, bardzo liczne i aktualne piśmiennictwo polskie jak i zagraniczne.

Informacje w nim zawarte mogą stanowić materiał do dwu lub nawet trzech interesujących artykułów przeglądowych. Zachęcałbym jedynie przed opublikowaniem, do uaktualnienia danych np. w odniesieniu do ras objętych programem ochrony w naszym kraju. Pragnę jednocześnie podkreślić, że treść omawianego rozdziału stanowi dobre wprowadzenie i szerokie uzasadnienie hipotezy badawczej i celu pracy.

W kolejnym rozdziale „Materiał i metody'' przedstawiono szczegóły metodyczne opracowania które oceniam pozytywnie. Kwestionariusz ankiety opracowano dla pięciu grup respondentów (hodowców, producentów, przetwórców, sprzedawców, konsumentów) uwzględniając w każdym z nich specyfikę grupy i potrzeby wynikające z wcześniej ustalonego celu badań. Pytania ankietowe sformułowano jasno i zrozumiale. Bardzo pozytywnie oceniam fakt, że przed właściwym zbieraniem opinii wykonano badania testowe, które umożliwiły ewentualne wyeliminowanie pytań niejasnych i wprowadzenie stosownych korekt. W opisie tych działań użyto w tekście rozprawy sformułowania, że takie testowe ankietowanie wykonano na wyselekcjonowanej grupie respondentów. Nasuwa się więc pytanie;

- jakie były kryteria tej selekcji ?.

Uważam również że dla czytelnika analizującego wyniki badań zasadna byłaby bardziej szczegółowa informacja dotycząca sposobu wyłaniania respondentów szczególnie w grupie konsumentów. Bardziej precyzyjnego omówienia wymaga również opis zastosowanych procedur statystycznych. Stwierdzenie, że były to podstawowe statystyki opisowe, w opracowaniu tego typu jest zbyt skromne.

Rozdział „Wyniki" to syntetyczne przedstawienie uzyskanych wyników badań, które zestawiono w tabelach i na wykresach. Taką formę prezentacji wyników, bez nadmiernego rozbudowywania tekstu opisującego te wyniki, uznaję za właściwą. Czytelnik może zapoznać się z danymi liczbowymi, a w określonych przypadkach istnieje możliwość pełniejszej analizy i tym samym, dostrzeżenia tendencji zmian w rozkładzie wartości poszczególnych cech. Po zapoznaniu się z całością uzyskanych wyników i przeprowadzonych analiz nasuwa mi się uwaga/rada dla Autorki:

- wyniki uzyskane w grupie konsumentów, są niezwykle interesujące dla specjalistów różnych branż i szczebli zarządzania. Wyrażam pogląd, że określenie zależności pomiędzy poszczególnymi opiniami, w sposób znaczący wzbogaciłyby wyniki końcowe i możliwości wnioskowania.

Uwagę powyższą określiłem również jako radę dla Autorki, bowiem dysertacja jest bardzo obszerna i być może tzw. „surowe wyniki" mogą lub wręcz są planowane do wykorzystywania w przyszłych publikacjach.

W kolejnym rozdziale zatytułowanym „Dyskusja" rezultaty badań własnych odnoszono do badań innych Autorów. Redakcja tej części pracy wskazuje na dobre rozeznanie Autorki w piśmiennictwie światowym. Niezwykle wysoko oceniam ten fakt, tym bardziej, że temat dysertacji jest bardzo szeroki, obejmuje bowiem wszystkie ogniwa łańcucha żywieniowego. Pewien niedosyt budzić mogą jedynie stosunkowo skromne komentarze własne. Ponadto, w niektórych przypadkach tekst jest tak zredagowany, że nie wiadomo czy komentowane są własne rezultaty badań czy też wyniki piśmiennictwa. Bardzo interesującym elementem rozdziału „Dyskusja" jest analiza SWOT czynników, wpływających na dostępność produktów pochodzących od ras rodzimych. Wspomniana analiza stanowi swoiste podsumowanie uzyskanych wyników podobnie jak cała praca, ma charakter kompleksowy. Takie kompleksowe ujęcie zagadnienia sprawia że analiza staje się niezwykle przydatna dla szerokiej rzeszy praktyków, poczynając od hodowców poprzez producentów, przetwórców aż do sprzedawców. Z obowiązku recenzenta, sugerowałbym przeniesienie z grupy „Mocne strony" dwóch następujących punktów cyt.:

„• Możliwość i chęć zwiększenia skali produkcji przez użytkowników ras rodzimych.

• Możliwość zbudowania w oczach konsumentów pozytywnego obrazu produktów (ochrona środowiska, dobrostan zwierząt, wysoka jakość)." do grupy „Szanse".

Rozdziały „Podsumowanie" i „Wnioski" w swej treści odzwierciedlają uzyskane wyniki i pozwalają na stwierdzenie, że założone cele badawcze zostały zrealizowane. Nie wnoszę uwag w tym zakresie a treść dwóch ostatnich wniosków wskazuje, że Autorka ma wizję dalszych badań i działań, tematycznie związanych z treścią dysertacji.

Podsumowując ocenę dysertacji doktorskiej stwierdzam, że mgr Aleksandra Haska wykazała się szeroką znajomością problematyki dotyczącej ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich, jakości produktów uzyskiwanych od tych zwierząt, jak również elementów marketingu rynku żywnościowego. Autorka potrafi analizować wyniki badań własnych, umiejętnie nawiązując w dyskusji do rezultatów prezentowanych w literaturze przedmiotu. Uwagi zawarte w recenzji mają charakter dyskusji a ewentualne wyjaśnienia pozwolą na pełniejszą analizę zebranych wyników badań. Uzyskane dane analityczne, oprócz wartości poznawczej mogą być przydatne dla szerokiej rzeszy specjalistów praktyków z różnych dziedzin gospodarki.

Uważam, że oceniana praca pt.: „Ocena możliwości zwiększenia zainteresowania użytkowaniem ras rodzimych zwierząt poprzez produkty identyfikowane na rynku" spełnia wymogi stawiane dysertacjom doktorskim, określone w Art. 13 Ustawy z dnia 14.03.2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki wraz z późniejszymi zmianami (Dz. U., nr 65, poz. 595z późn. zm.).

Biorąc powyższe pod uwagę, występuję do Wysokiej Rady Wydziału Nauk o Zwierzętach Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, o dopuszczenie Pani mgr Aleksandry Haski do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Lublin, 1.09.2021 r.

Tomasz M. Gruszecki